

Jacob Erber, graditelj uršulinskog konvikta u Varaždinu

Dr Ivy Lentić-Kugli

znanstveni savjetnik Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Zagreb

Izvoran znanstveni rad

Sistematskim istraživanjem varaždinskog graditeljskog nasljeđa iz razdoblja rokoka sve se više proširuje naše znanje, a s time u vezi i valorizacija opusa Jacoba Erbera,¹ najznačajnijeg varaždinskog graditelja rokoka.

Na temelju dosad istraženih dokumenata moglo se samo pretpostavljati da bi Jacob Erber možda mogao biti graditelj dvokatne zgrade konvikta varaždinskih uršulinki, koja je bila 1772. godine prigradena na već postojeći korpus samostana. Međutim su za takvu pretpostavku manjkali arhivski podaci.

Zahvaljujući ljubeznosti varaždinskih uršulinki stavljani su mi na uvid i obradbu foto-kopije originalnih arhivskih dokumenata iz Arhiva Bečke dvorske komore (Hofkammerarchiv), koji se tiču izgradnje zgrade *uršulinskog djevojačkog konvikta*. Iz tih dokumenata nedvojbeno izlazi da je graditelj, a možda i projektant te značajne rokoko-zgrade u Varaždinu bio Jacob Erber (rođen oko 1716. godine u Štajerskoj, a umro u Varaždinu 7. lipnja 1776. godine). S time u vezi interesantno se osvrnuti i na historijat zgrade djevojačkog konvikta varaždinskih uršulinki.

Uršulinke dolaze u Varaždin iz Bratislave 3. prosinca 1703. godine, a kako su prema pravilima svojega reda posvećivale naročitu pažnju i brigu odgoju i obrazovanju mladeži, otvorile su odmah nakon svog dolaska u Varaždin, tj. već 1707. godine, svoju školu.

¹ Ivy Lentić-Kugli, *Jacob Erber, varaždinski zidarski majstor 18. stoljeća*, Peristil br. 18—19, Zagreb 1975—1976, str. 101—108; I. Lentić-Kugli, *Nekoliko primjera prostornih uređenja naselja i arhitekture u Međimurju*, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske (dalje: VMIKH), br. 2, Zagreb 1980, str. 19—27; I. Lentić-Kugli, *Nekoliko primjera javnih zgrada u kontinentalnoj Hrvatskoj iz druge polovice 18. stoljeća* (zgrade solana i tridesetnica), Bulletin JAZU, br. 49 (1980), str. 93—94; I. Lentić-Kugli, *Varaždinski graditelji i zidari od 1700. do 1850. godine*, Zagreb 1981, str. 21—31, 62—72, 119.

Rođenjem iz Štajerske (1716 — Varaždin, 7. VI. 1776), Jacob Erber je bio najznačajniji graditelj rokoka u Varaždinu. Godine 1772. izgradio je novu dvokatnu zgradu za internat Uršulinskog samostana u Varaždinu, prigradenu na već postojeći kompleks samostana građen početkom XVIII. st. Autorica objavljuje originalne nacрте internatske zgrade, koje je pronašla u Dvorskom arhivu u Beču, kao i niz podataka o drugim obrtnicima koji su uz Jakoba Erbera sudjelovali u izgradnji internata. Tu dvokatnu građevinu autorica ocjenjuje kao vrijedan primjer varaždinskog rokoka i značajno djelo varaždinskog graditelja Jakoba Erbera.

Već 20. veljače 1708. godine kupuju one drvenjaru Konstancija Andtkauera iz Maribora za 340 forinti, a 28. travnja iste godine i drvenjaru Vida Pauera za 508 forinti. U te dvije drvenjare smjestile su svoj prvi samostan i školu.² Premda se u to vrijeme gradio novi samostan, kupile su one već 15. srpnja 1716. godine zemljište od Josipa Fodrocija i Dore Ružanić za 130 forinti. Na tome zemljištu podigle su Uršulinke jednokatnu zgradu u čijem se prizemlju nalazila blagovaonica i prostorija za glazbu, a u I. katu škola za konvikte. Po svoj je prilici već 1719. godine bila škola smještena u novu zgradu.³

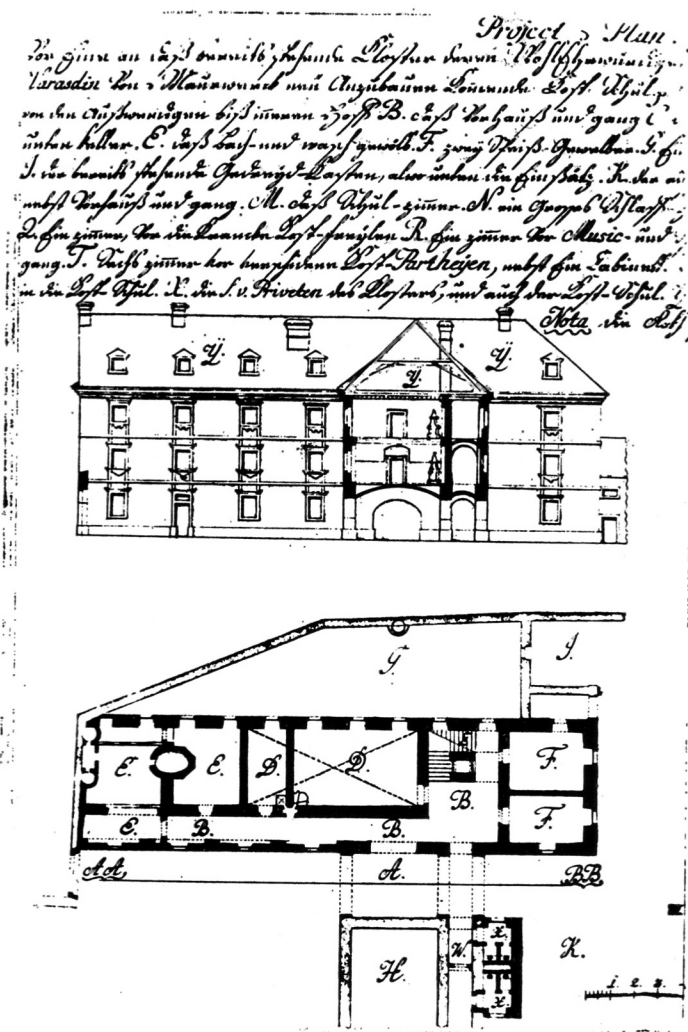
Prilikom kanonske vizitacije 1761. godine konstatirao je vizitator, zagrebački biskup Franjo Thauzy, da je zgrada konvikta pretijesna te da je potrebno da se izgradi nova zgrada i za školu i za konvikt. On se stoga založio za proširivanje zgrade konvikta koji zbog skučenosti prostora nije više odgovarao svojoj svrsi. Biskup Thauzy je odmah nakon vizitacije poslao iz Zagreba kao pomoć 1.000 forinti, za koji se novac nabavio građevni materijal kao opeka i vapno. Međutim još ni 1764. godine nije se započela gradnja.⁴ Osim toga bilo je i problema sa zemljištem potrebnim za gradnju nove zgrade konvikta. Hrvatski ban Franciscus Nadasdy tražio je 30. rujna 1767. godine od varaždinskog magistrata u Varaždinu izvješćuje Hrvatsko kraljevsko vijeće konvikta, preseli varaždinskog krvnika (koji je tamo stanovao) izvan grada, jer njegova djelatnost ometa mladež povjerenu uršulinkama.⁵ Na taj zahtjev bana

² Marija Svalina, *Najstarija srednjoškolska ustanova za žensku mladež u Hrvatskoj*, VMIKH, br. 1, Zagreb 1978, str. 51—55.

³ Marija Assumpta Svalina — Ana Klaudija Đuran, *Hrvatske uršulinke*, Varaždin 1979, str. 91.

⁴ M. Svalina, o. c., VMIKH, str. 53.

⁵ Varaždin, Historijski arhiv (dalje: HAV-AGV), HAV-AGV, 7-K-4.

Dio plana za novogradnju uršulinskog konvikta u Varaždinu iz 1772. godine (Foto: Ivan Pančoka)

odgovara varaždinski magistrat već 5. listopada 1767. godine Hrvatskom kraljevskom vijeću da je ustanovljeno da ima dovoljno zemljišta i prostora za sobe i učionice, no uršulinke žele za sebe i učenice podići posebnu zgradu. Stoga magistrat nije voljan »izvršitelja pravde« drugamo premjestiti. Njegova kuća i zemljište bili su procijenjeni na 897 forinti i 57 krajcara.⁶ Međutim je ipak došlo do nagodbe, jer gradski magistrat u Varaždinu izvješćuje Hrvatsko kraljevsko vijeće već 3. srpnja 1769. godine da su izvršene naredbe Kraljevske komore i komesara baruna Kollera o uručenju zemljišta gdje je stanovao sudski izvršitelj sestrama uršulinkama. Njima je također i predana kuća u kojoj je stanovao bravar Antonius Kierer.⁷ A dana 26. kolovoza 1769. godine svjedoče gradski izaslanici da su 14.

kolovoza 1769. godine procijenili na temelju naredbe kraljevske komisije kuću bravara Kierera sa svim pripadnostima i s dva zemljišta i predali preko Nikole Chegella, župnika u Biškopcu i ispovijednika uršulinki, besplatno varaždinskom uršulinskom samostanu.⁸

I usprkos povoljnom rješenju u vezi s potrebnim zemljištem, radovi ipak nisu započeli sve do 1772. godine. Tadašnja glavarica samostana Mater Cajetana Erdreich obraća se Mariji Tereziji za pomoć, koja šalje za potrebe gradnje nove zgrade konvikta svotu od 2.500 forinti. Prilikom izgradnje te nove zgrade porušena je stara zgrada, a materijal je upotrijebljen za gradnju novog konvikta.⁹ Gradnja nove zgrade, koja je započela početkom 1772. godine, uskoro se morala obustaviti zbog pomanjkanja sredstava. Stoga su se Uršulinke ponovo obratile Mariji Tereziji za pomoć, ali carica nije htjela dati bilo kakvu dalju pomoć dok ne dobije točan izvještaj o gradnji, te je s time u vezi naložila Franji Patačiću da točno ispita stanje u vezi s gradnjom zgrade.

Marija Terezija tražila je slijedeće podatke:

- 1 — da se izvještaju priloži nacrt zgrade, a na njemu označe svi dijelovi zgrade koji su već dovršeni,
- 2 — proračuni i eventualni ugovori o materijalu koji je još potreban,
- 3 — točan popis materijala koji postoji,
- 4 — točne predračune ili već sklopljene ugovore s raznim obrtnicima koji su potrebni da se zgrada dovrši,
- 5 — točan izvještaj o novčanoj pomoći koju je samostan primio za gradnju konvikta i škole,
- 6 — da se navede svrha za koju se ta zgrada podiže i za koliko osoba,
- 7 — točan izvještaj o prilikama i izobrazbi u konviktu.¹⁰

Dokumenti u vezi s traženjem Marije Terezije radi davanja daljnje pomoći za gradnju nove zgrade djevojačkog konvikta varaždinskim uršulinkama, sačuvani su u Arhivu Dvorske komore u Beču.¹¹ Na temelju tih sačuvanih dokumenata saznajemo da je dvorski blagajnik Leopold Lögler izvijestio 30. svibnja 1772. godine da su varaždinske uršulinke uputile Kraljevskoj ugarskoj komori molbu 21. travnja 1772. godine za pomoć prilikom proširivanja jedne zgrade za školske potrebe pitomica tog samostana, a za koju je Marija Terezija već bila dala pomoć u visini od 2.000 forinti, koji su bili upotrijebljeni za nabavu potrebnog građevnog materijala. Lögler napominje nadalje kako je kraljevski komesar Sigismundus Komarony informirao da uršulinke, umjesto da prošire staru zgradu konvikta, namjeravaju podići jednu sasvim novu zgradu, te su prošlog ožujka već počele kopati temelje. Čitava bi zgrada

⁹ M. A. Svalina — A. K. Đuran, o. c., str. 93.

¹⁰ M. Svalina, o. c., VMIKH, str. 54.

¹¹ Beč — Hofkammerarchiv, *Sammlung der Karten und Pläne*, Sign. RB-430 i Hofkammerarchiv, Ungarische Kammer, Sign. 107 ex Julio 1772. Fotokopije u uršulinskom samostalnu u Varaždinu.

⁶ HAV-AGV, 7-K-4.

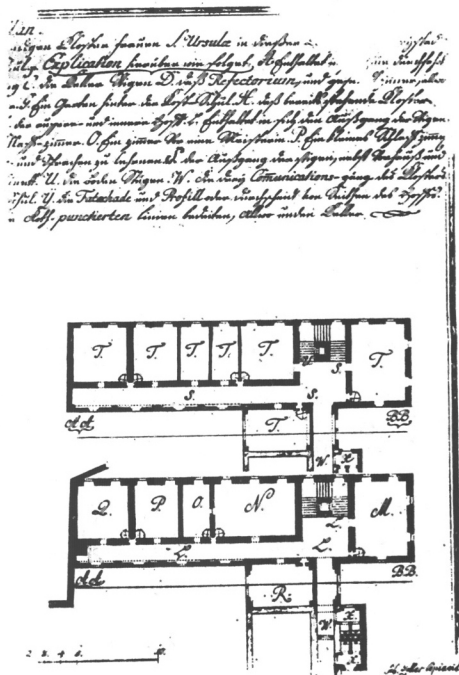
⁷ HAV-AGV, 3-K-5.

⁸ HAV-AGV, 8-K-53.

prema izrađenom planu i građevnim troškovnicima stajala otprilike 14.737 forinti i 37 i po krajcara. Nadalje napominje kako uršulinke nisu podigle školu sredstvima koja su im u tu svrhu dodijeljena od Lokalne dvorske komisije u određenoj zgradi, već one nastoje podignuti posve novu dvokatnu zgradu, i zbog toga su zapale u daleko veće troškove... Lögler napominje da je »ovdašnje računovodstvo Dvorske komore pregledalo na temelju naloga od 16. svibnja sve prispjele troškovnike i ustanovilo je da bi za takvu gradnju bilo potrebno 14.737 forinti i 37 i po krajcara. U vezi s troškovnicima napominje se da su neki od njih, a naročito troškovnik zidarskog majstora koji sâm iznosi 9.608 forinti, previsoki. Nadalje se konstatira kako bi za gradnju nove zgrade bila potrebna dodatna sredstva od strane milosti i dobrote Njezina Carskog Veličanstva«. Tome izvještaju priključeni su i troškovnici obrtka, koji pojedinačno iznose:

a) troškovnik zidarskog majstora zajedno s materijalom i težacima	9.608.— forinti
b) troškovnik tesarskog majstora i materijal	1.386.24 „
c) troškovnik stolarskog majstora	830.45 „
d) bravarski radovi	1.127.30 „
e) kovački radovi	207.30 „
f) klesarski radovi	1.097.13 i po „
g) staklarski radovi	277.15 „
h) pečarski radovi	203.— „
Sveukupno	14.737 forinti i 37 i po krajcara.

Dio plana za novogradnju uršulinskog konvikta u Varaždinu iz 1772. godine (Foto: Ivan Pančoka)

U napomeni izvještaju konstatira se da su troškovnici samo približno izračunati, što se naročito odnosi na troškovnik zidarskog majstora. Stoga bi se nakon usklađivanja cijena konačna suma od 14.737 forinti i 37 i po krajcara mogla znatno sniziti.¹²

U vezi s traženim podacima od strane Marije Terezije, podnosi Mater Cajetana Erdreich »popis potrebnog materijala koji je nabavljen za internatsku zgradu, kao i popis zidarskih i težačkih troškova«, koji glasi:¹³

42 kladra kamena za zidove	206.7 forinti.
264 voza kamena kupljena od seljaka	65.6 „
54 274 komada opeke zajedno s vozarima	348.8 „
2 000 komada crijepa	20.— „
41 i po stertina vapna	143.10 „
140 voza pijeska	20.13 „
dnevnice za zidare	150.1 „
dnevnice za težake	84.7 „
drvo za skele i daske	8.6 „
zidarski alat	10.— „
400 komada čavala	1.— „
Sveukupno	1.074.18 forinti

Molbi varaždinskih uršulinki bio je priložen i plan za zgradu novog konvikta, koji je također sačuvan.¹⁴ Plan je označen slijedećom legendom:

»Project — Plan« za zidanu internatsku zgradu koja će se dograditi na već postojeći samostan opatica sv. Uršule u ovom kraljevskom i slobodnom gradu Varaždinu. Objašnjenje kako slijedi: A. sadrži jedan prolaz, B. predvorje i hodnik, C. podrumne stube, D. refektorij i sobe za posluhu, ispod je podrum, E. prostorija za pranje, F. dvije smočnice, G. vrt iza internata, H. već postojeća zgrada samostana, I. već postojeća spremnica za žito, K. vanjsko i unutarnje dvorište, L. sastoji se od izlaza stuba s predvorjem i hodnikom, M. školska soba, N. velika spavaonica, O. soba za učiteljicu, P. mala spavaonica, Q. soba za bolesne pitomice, R. sobe za glazbu i učenje stranih jezika, S. izlazak stuba, zajedno sa predvorjem i hodnikom, T. šest soba za razne vrste pitomica s jednim kabinetom, U. tavanke stepenice, W. tri hodnika koji povezuju samostan s internatskom zgradom, X. zahodi samostana i internata, Y. pročelje i presjek od strane dvorišta.

Nota: crveno punktirana linija označava gdje se nalazi podrum. Plan je signiran u donjem desnom uglu: »Seb. Zeller copievit«. Taj Sebastian Zeller kopirao je i plan popravka kuće Čačkovića, upravitelja virovitičke solane, koja je bila sagrađena 1769. godine.¹⁵ Svakako je očito da Sebastian Zeller nije bio autor tog plana, već je samo postojeći plan kopirao.

¹² Beč, Hofkammerarchiv, Ungarische Kammer, sign. 107 ex Julio 1772.

¹³ Beč, Hofkammerarchiv, Ungarische Kammer, sign. 107 ex Julio 1772.

¹⁴ Beč, Hofkammerarchiv, Sammlung der Karten und Pläne, sign. RB-430.

¹⁵ Ivy Lentić-Kugli, *Nekoliko primjera arhitekture javnih zgrada iz druge polovice 18. stoljeća (solane i tridesetnice)*, Bulletin JAZU, br. 1 (49), Zagreb 1980, str. 98.

Varaždinski zidarski majstor Jacob Erber bio je izvoditelj zidarskih radova nove internatske zgrade. Je li on bio i projektant te zgrade, nije dosad moguće sa sigurnošću tvrditi, iako postoji mogućnost da je on možda mogao biti i projektant te novogradnje. Na to nas upućuje i uspomena u troškovniku stolarskog majstora Andreasa Waichera od 4. travnja 1772. godine, koji glasi: »stolarski je troškovnik sastavljen prema planu zidarskog majstora, a u vezi s novom zgradom internata kod prečasnih opatica reda sv. Uršule u carskom i slobodnom gradu Varaždinu«.¹⁶

Jacob Erber bio je izvođač značajnih javnih i privatnih zgrada ne samo u Varaždinu već i u Mađarskoj,¹⁷ te ga nalazimo i kao izvođača zidarskih radova (ako već ne i kao projektanta) nove internatske zgrade uršulinskog samostana. Njegov troškovnik glasi:

»Troškovnik za građevinske radove potrebne da se na stari samostan prečasnih opatica reda sv. Uršule u Varaždinu u Hrvatskoj prigradi zgrada internata na temelju priloženog plana i fasade, a u vezi s potrebnim materijalom zajedno sa zidarskim i težačkim dnevnicama, kako slijedi«: »Überschlag vor eine Mauerwerk an des alte Kloster deren wohllehrwürdigen Klosterfrauen S. Ursule zu Varasdin in Kroatien... anzubauende kommende Kost-Schul lauth beyliegenden Grund Riss und Fatshady, was bey derselben an Materialian nebst Maurer und Handlanger tagwerks-Arbeit erforderlich und zwar:

200 Klafter Mauer-Steine	Fl.	800
350.000 Mauer-Zügl		2.450
22.000 Dach-Zügl		220
250 Hohl-Zügl		12.30
340 Stertin Kalch		1.340
2.040 Fuhr Sandt		510
71 Greten		710
54.000 Stockathur-Nägl		54
54 detto Draht		27
3.000 Nägl zu Gerüst und Bögen		7.30
90 Gerüst-Bäumer		68
600 Doppel Laaden		54
Die Maurer-Arbeith beläuft sich auf		2.340
Die Hendlanger betragen		995
Summa		9.608 Fl.
Varasdin den 5 ^{ten} April 772		

Jacob Erber m.p
Bürgerlicher Baumeister alda«¹⁸

Nakon pregledavanja i usklađivanja troškovnika ipak je Uršulinski samostan u Varaždinu primio 1. prosinca 1772. godine od strane Savjeta Njezina carsko-kraljevskog apostolskog veličanstva odluku da mu se odobrava pomoć od 10.000 forinti u svrhu gradnje nove zgrade konvikta. Gradnju je izveo varaždinski zidarski majstor Jacob Erber. Već u dokumentu od 20. srpnja 1772. godine uvjetuje se da Hrvatsko kraljevsko vijeće u Varaždinu, tj. »das Consilium die Ober-Aufsicht und Direction über besagte Gebäude zu tragen haben würde...«,¹⁹ te je županijski inženjer Anton Prenner nad-

zirao tijekom novogradnje internata, kao što je vidljivo iz sačuvanih reversa u Arhivu uršulinskog samostana u Varaždinu, te iz reversa iz 1773. godine u Historijskom arhivu u Varaždinu.²⁰

Tlocrt zgrade novog uršulinskog konvikta iz 1772. godine identičan je s tlocrtom uršulinskog konvikta prikazanog na tlocrtu koji je 1784. godine snimio od uršulinskog kompleksa Emericus Bencze.²¹ Taj tlocrt ima slijedeću signaturu: *Delineatio Claustri Monialium Varasdinensis — Facta per Emericum Bencze Hottus Varasdinensis juratum geometram — 1784*«, a obilježen je slijedećom legendom:

- »Explicatio Numerorum
- No. 1, 2, 3, 4 est Murus Cingens Clastrum
Ejus altitudo interna 17 1/2 pedem
Altitudo externa 18 pedem
- No. 5 Fossa glacialis
- No. 6^a Introitus in Criptam
- No. 7^a Ecclesia
- No. 8^a Sacristia
- No. 9^a Chorus et habitatio Monialium
- 10^a Schola Extranea
- 11^a Conservatorium Lignorum
- 12^a Conservatorium Caulium
- 13^a Conservatorium Vasorum
- 14^a Schola Convictricium
- 15^a Habitatio Nocturni Vigilis
- 16^a Ejusdem Hortulus
- 17^a Conservatorium Artium
- 18^a Pars Muri ruinata
- 19^a Porta Noviter exstructa
- 20^a Fundus Murariorum Magistri
- 21^a Fossatum
- 22^a Domus D:S: Svagel
- 23^a Linea rubro colore punctuata et per Civitatem praetensa«.²²

Erberov tlocrt iz 1772. godine, kao i snimak Emericus Benczea iz 1784. godine prikazuju pravokutni tlocrt zgrade konvikta prigradene na postojeći korpus samostana. Identičnu tlocrtnu situaciju vidimo i na planu koji je snimio varaždinski geometar Franciscus Plohel, koji nosi slijedeću legendu: *Mappa exhibens Situationis Claustri Monialium in L. & R. Civitatis Varasdinensis existenti*« te signaturu: »Assumpta et delineata per Franciscu Plohel jurat. L. & R. Civitatis Varasdinensis geometram Anno 1844«.²³ I na planu grada Varaždina,

¹⁶ Beč, Hofkammerarchiv, *Ungarische Kammer*, sign. 107 ex Julio 1772.

¹⁷ Ivy Lentić-Kugli, *Varaždinski graditelji i zidari od 1700. do 1850. godine*, Zagreb 1981, str. 21—31, 62—72, 119.

¹⁸ Beč, Hofkammerarchiv, *Ungarische Kammer*, sign. 107, ex Julio 1772.

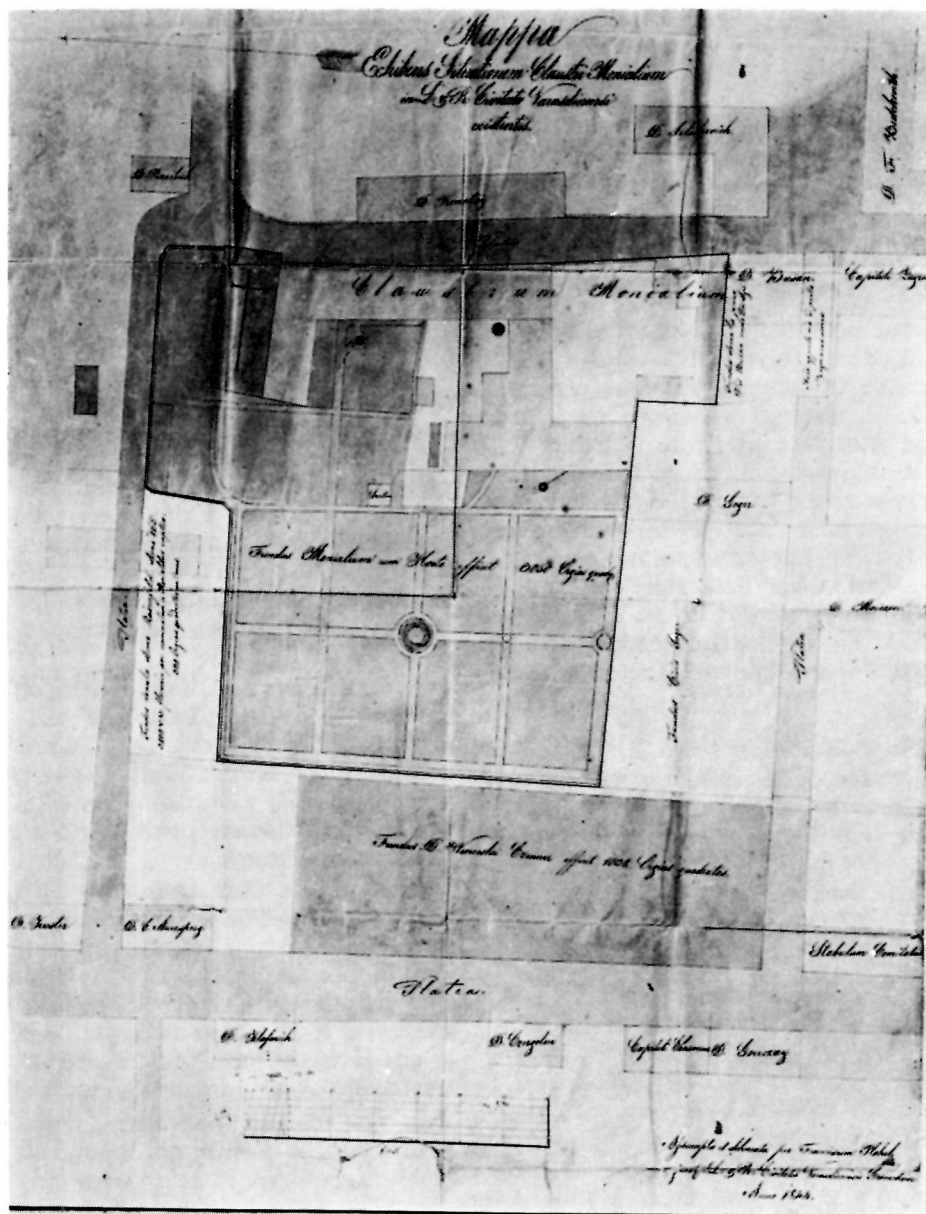
¹⁹ Beč, Hofkammerarchiv, *Ungarisch Hofkammer*, sign. 107, ex Julio 1772.

²⁰ Ivy Lentić-Kugli, *Varaždin — povijesna urbana cjelina grada*, Zagreb 1977, str. 50.

²¹ I. Lentić-Kugli, o. c., repr. 13.

²² I. Lentić-Kugli, o. c., reprodukcija br. 13.

²³ Varaždin — Gradski muzej, Planoteka.

Plan Franje Plohela iz 1844. godine za uršulinski samostan i crkvu (Foto: Nino Vranić)

koji je snimio 1860. godine Anton Kisswetter, opaža se još uvijek pravokutni tlocrt zgrade konvikta uršulinskog samostana.²⁴

Današnja postojeća risalitna prigradnja na istočnom pročelju zgrade bivšeg uršulinskog konvikta (danas zgrada Škole za medicinske sestre) prigradena je tek 1894. godine u vezi s potrebnim proširivanjem zgrade

konvikta, te je jasno vidljivo na arhitektonskom snimku povijesne urbane jezgre Varaždina, koju su snimi stručnjaci Jugoslavenskog instituta za zaštitu spomenika kulture iz Beograda i Instituta za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.²⁵ Rizalitna prigradnja istočnog pročelja izvedena je u stilu i oblikovanju potpuno u skladu s dekoracijom pročelja zgrade iz 1772. godine, te čini sa starijim i originalnim dijelom te zgrade jednu skladnu i jedinstvenu arhitektonsku i stilsku cjelinu.

U unutrašnjosti zgrade konvikta, tj. u dijelu koji je 1772. godine izgradio Jacob Erber, sačuvana je u originalnom obliku izvorna arhitektura zgrade izvedena skladnim i kvalitetnim oblicima varaždinskog rokoka:

²⁴ Varaždin — Gradski muzej, Planoteka.

²⁵ I. Lentić-Kugli, o. c., reprodukcija br. 50., mjerilo 1:1000; originalna arhitektonska snimka u mjerilu 1:200 nalazi se u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu.

Sačuvani su svodovi u prostorijama, dok su stropovi u mnogim sobama ukrašeni kvalitetnom štuko-dekoracijom. Štukatura kojom su ukrašeni stropovi pojedinačnih prostorija konvikta prikazuje oblikovanje takve vrste ukrasa tipičnih za razdoblje rokoka u Varaždinu, a primjenjeno je u mnogim ostalim zgradama u Varaždinu (velikaške palače, odnosno patricijske kuće), kao npr. u *palači Prassinszky-Sermage*, u *palači zagrebačkog Kaptola*, kao i u mnogim drugim zgradama, u kojima ti stropni ukrasi nisu uklonjeni prilikom kasnijih adaptacija.

Osim Jacoba Erbera, prilikom novogradnje *Uršulin-skog konvikta* 1772. godine sudjelovali su još i drugi majstori, čiji su nam se troškovnici također sačuvali: tesarske radove vršio je tesarski majstor Caspar Waller, stolarske radove stolarski majstor Andreas Waicher, klesarske radove majstor Johann Michael Tachkner, staklarske radove majstor Liborius Schweiger, kovačke radove kovački majstor Jacob Pöttinger, bravarske radove bravar Johann Michl, a pećarske radove pećarski majstor Bartholomeus Schweiger iz Kaniže. Na još danas sačuvanom originalnom dijelu zgrade konvikta sačuvani su djelomično i klesarski radovi koje je izveo klesarski majstor Johann Michael Tachkner, čiji troškovnih glasi:

»*Überschlag vor die Kost-Schull deren Ehrwürdigen Geistlichen Frauen Ordens St. Ursulae in der Königl. Frey Stadt Varasdin, und zu dessen Gebäude an nothwendigen Steinmetz erforderlich seyen werde, wie folgt:*

Zu Ebener Erdt	
9 Ordinary Thür Stein betragen	Fl. 56.42
1 Einfahrt-Thür	16.—
5 Grössere Thür Stein, wobey zwei mit Oberlichter kommen, betragen summariter	41.42
2 Kamminen Stein betragen	7.—
5 Keller Fenster	15.37 1/2
2 Ofen-Löcher mit Stein verputzet	2.24
26 Quadratt Klafter Pflaster-Stein den ersten Gang nebst 2 Stiegen bläzl zu machen	123.30
27 Stiegen-Staffel	70.12
16 Fenster-Steiner betragen	88.—
In Mitteren Stock	
25 Fenster-Steiner betragen samt deren Verdahungen Gesimser	153.7 1/2
4 Kammin-Steiner betragen	14.—
6 Ofen-Löcher betragen	7.12
26 Quadratt Klafter Stein in den mitteren Stock zu machen nebst 2 Stiegen plazl	123.30
27 Stiegen-Staffel betragen	70.12
16 Fenster-Steiner betragen	88.—
In Mitteren Stock	
25 Fenster-Steiner betragen samt denen Verdahungen Gesimser	133.7 1/2
4 Kamin-Steiner betragen	14.—
26 Quadratt-Klafter Stein in den mitteren Stock zu machen nebst 2 Stiegen plazl	123.30
6 Ofen-Löcher betragen	7.12
27 Stiegen-Staffel betragen	70.12

In dritten Stock	
25 Fenster-Stein nebst Verdachung Gesimser	134.22 1/2
4 Kamin-Steiner	14.—
6 Ofen-Löcher	7.12
24 Quadratt-Klafter Pflaster Steiner	114.—
11 Tach-Fenster betragen	38.30
Summa Summarum	1.097.13 i 1/2
Varasdin den 4 ^{ten} April 1772	

Johann Michael Täckhner
Bürgerlicher Steinmetzmeister, m.p.²⁶

Od Tachnerovih klesarskih radova sačuvali su se sve do danas u unutrašnjosti zgrade konvikta kamena stepeništa s kvalitetno izvedenom klesanom balustradom, hodnici i odmorište popločani kamenim pločama, okviri kamina (dimnjaka) u hodnicima, a na pročeljima zgrade (zapadnom i djelomično istočnom) kameni do vratnici vrata s nadsvjeticima, prozorski okviri kao i obložaji od klesana kamena. Na novoprigradenom risalnom dijelu istočnog pročelja iz 1894. godine ponavlja se kod prozora identično oblikovani doprozornici i obložaji.

Kovački majstor Jacob Pöttinger izradio je potrebne željezne sponne, rešetke za peći kao i rešetke za prozore, dok je bravarski majstor Johann Michl izradio osim ostalih bravarskih radova i brave, okove za vrata i prozore te rešetke za prozore konviktske zgrade, od kojih su se do danas sačuvali samo nekoliko rešetaka na prozorima prizemlja.

Stolarski majstor Andreas Waicher izveo je svu drvenariju nove zgrade konvikta, kao npr. prozorske okvire i vrata, zatim podove u refektoriju prizemlja te u 6 velikih i manjih soba u I. i II. katu. Vrata, koja su djelomično još i danas sačuvana, bila su nekoć dvostruka, dok su danas sačuvana samo unutrašnja vrata izvedena u tipičnim oblicima vrata iz doba rokoka u Varaždinu s ukkladama lomljenih uglova.

Iz troškovnika pećarskog majstora Bartholomeusa Schweigera iz Kaniže saznajemo da je on izveo peći u novoj zgradi konvikta, njegov troškovnih glasi:

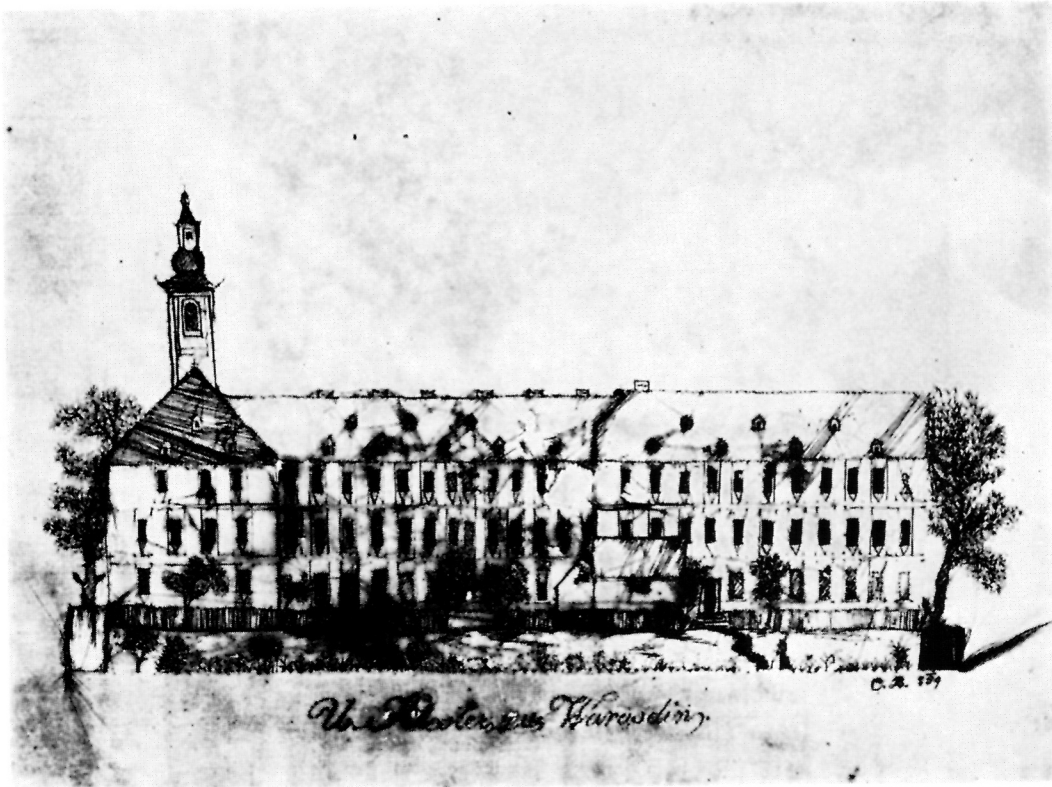
»*Zu der Kost-Schul, welche neu zu bauen angetragen ist, bey denen Ehrwürdigen Kloster-Frauen in Varasdin, was in Öfen erforderlich und zwar:*

1 Grünenner Ofen in das Refectori zu Eben Erdt	16.— Fl.
1 Ordinary Ofen in das Leuth-Zimmer	5.—
2 in Mitteren Stock grüne Öfen in der Schul und Schlafzimmer	32.—
4 detto grüne Öfen welche kleiner	60.—
6 detto in oberen Stock grüne Öfen	90.—
Summa	203.— Fl.

Bartholomeus Schweiger Haffner Meister
ausser Canisza²⁷

²⁶ Beč, Hofkammerarchiv — *Ungarische Hofkammer*, sign. 107 ex Julio 1772.

²⁷ Beč, Hofkammerarchiv, *Ungarische Kammer*, sign. 107, ex Julio 1772.

Crtež zapadnog pročelja uršulinskog samostana i konvikta od nepoznatog autora »C. B.« iz 1859. godine

Na žalost do danas nam se nije sačuvala nijedna rokoko — peč od zelenih kaljevih pećnjaka, ali su nam te peći poznate iz shematskog prikaza na presjeku plana za novogradnju zgrade konvikta iz 1772. godine. Taj prikaz predočuje nam tipične i skladno oblikovane rokoko-kaljeve peći, kakve su se vrlo vjerojatno nalazile i u mnogim drugim velikaškim i patricijskim kućama kao i značajnim javnim zgradama tadašnjeg Varaždina.

Današnja zgrada bivšeg djevojačkog konvikta (danas škola za medicinske sestre) adaptirana je krajem 19. stoljeća u svom istočnom pročelju dogradnjom rizalitnog dijela. Taj prigradeni dio nema svodova ni štukature. Krajem 19. stoljeća osjetila se, naime, ponovno neophodna potreba za proširenjem djevojačkog konvikta, jer se te godine broj pitomica kretao već između 45 i 50 djevojaka. Stoga je »samostan dao prizidati još novu školsku zgradu sa 6 uređenih i iztoku obrnutih školskih soba... tako imade sada samostanski djevojački zavod 9 školskih soba na raspolaganju za Višu djevojačku učionicu, a 4 za Niže pučke škole i još nekoje u rezervi za druge školske svrhe«, kao što je to navedeno u »Izказu« škole od 24. rujna 1894. godine.²⁸

I na zapadnom pročelju djevojačkog konvikta sagrađenog 1772. godine desila se krajem 19. stoljeća prigradnja u sjevernom dijelu zapadnog prizemlja. Konvikt je na tome mjestu imao već 1880. godine gimnastičku dvoranu, koja je bila izvedena od drva. Na inicijativu Ise Kršnjevoga prizidana je 1894. godine nova zidana gimnastička dvorana,²⁹ koja je još i danas sačuvana i na-

grđuje zapadno originalno sačuvano pročelje bivšeg djevojačkog konvikta uršulinskog samostana, koji je Jacob Erber izgradio 1772. godine.

Varaždinske uršulinke nisu imale samo konvikt za pitomice već i javnu školu, koja se nalazila na mjestu današnje jednokatne zidane kuće u Ulici 27. srpnja br. 1. Na tome je mjestu već 1701. godine imao svoju drvenjaru zakupnik carine u Varaždinu Matija Patačić. Poručnik Ivan Holler kupuje tu drvenjaru 1722. godine.³⁰ Gradski magistrat u Varaždinu dopušta već 8. kolovoza 1743. godine uršulinkama da kupe spomenutu kuću od udovice poručnika Hollera, Marije Franciske Perchnik, uz uvjet da same snose građanske terete, dok će biti oslobođene od izvanrednih troškova ako polože 400 forinti u gradsku blagajnu uz kamate od 6%.³¹ Dana 17. kolovoza 1743. godine prodaje Marija Franciska Perchnik u ime svoje i svoje djece drvenu kuću sa zgradam i sa dva zemljišta »in platea Opatichka vu licza« Mariji Caeciliji, glavarici uršulinskog samostana u Varaždinu za 800 forinti.³² Prema tome su uršulinke

²⁸ M. A. Svalina — A. K. Đuran, o. c., str. 105.

²⁹ M. A. Svalina — A. K. Đuran, o. c., str. 108.

³⁰ A. Wissert, o. c., str. 44.

³¹ HAV-AGV, 63-K-64.

³² HAV-AGV, 30-K-72.

Varaždin — uršulinski samostan i crkva, prva polovica XVIII. stoljeća (Foto: Ljerka Krtelj)

na mjestu ranije drvenjare sagradile zidanu zgradu u koju su smjestile školu za vanjske pitomice. U toj zasebnoj zgradi uredila je Mater Caecilija tadašnja glavarica samostana, u donjem katu školske sobe. Tamo se nalazio tijesan refektorij i još jedna soba u kojoj su se spremale razne stvari. U gornji kat se išlo stubama koje su bile smještene s vanjske strane. U I. katu su bile dvije prostorije: jedna za školu, a druga za spavaonicu pitomica.³³

Uskoro se i ta zgrada pokazala pretijesnom za potrebe škole vanjskih učenika, te je vizitator, zagrebački biskup Thauzy, izrazio želju, prilikom svoje kanonske vizitacije 1761. godine, da se sagradi nova zgrada ne samo za konvikt već i za školu vanjskih učenika. Na njegovu inicijativu došlo je i do gradnje jednokatne zidane zgrade škole u Ulici 27. srpnja, br. 1, koja je još i danas sačuvana. Prvi kat zgrade bio je upotrijebljen za stan samostanskog ispovijednika i katehete, dok je

prizemlje služilo za potrebe škole vanjskih učenika, jer su pitomice konvikta imale zasebnu školu u zgradi internata.³⁴ Još danas sačuvana jednokatna zgrada u Ulici 27. srpnja br. 1, pokazuje izuzetno velike sličnosti sa zgradom konvikta, te se u arhitektonskom pogledu, vremenski i stilski, povezuje s gradnjom nove dvokatne zgrade konvikta. Po vrlo velikoj sličnosti obrade pročelja možemo pretpostaviti da je tu zgradu možda također izgradio graditelj Jakov Erber, dok je klesarske ukrase izveo Johann Michael Tachkner, u razdoblju od 1762 — 1772. godine.

Daljim sistematskim istraživanjima arhivskih podataka bit će zacijelo moguće pripisati još koje značajno djelo varaždinskom graditelju Jakovu Erberu i klesarskom majstoru Johannu Michaelu Tachkneru.

³³ M. Svalina, o. c., VMIKH, str. 32.

³⁴ M. A. Svalina — A. K. Đuran, o. c., str. 91.

Zusammenfassung

EIN BEDEUTENDES WERK DES VARAŽDINER BAUMEISTERS JACOB ERBER

Der gebürtige Steirer (1716 — Varaždin, 7. Juni 1776) Jacob Erber, war einer der bedeutendsten Baumeister des Rokoko's in Varaždin (Palais des Varaždiner Comitats, der Neubau des Varaždiner Xenodochiums, das Salzamtsgebäude in Agarev in Ungarn, etc.). Im Jahre 1772 führte er den Bau des neuen zweistöckigen Gebäudes für das Internat der Varaždiner Ursulinerinnen aus, welches an den schon bestehenden und in der ersten Hälfte des 18. Jhs. erbauten Klosterkomplex der Ursulinerinnen angebaut wurde. Im Wiener Hofkammerarchiv sind uns

die Originalpläne des Internats-Gebäudes wie auch die Kostenüberschläge nicht nur von Jacob Erber, sondern auch von allen anderen Handwerkern, welche bei diesem Bau beteiligt waren, erhalten geblieben. Im Jahre 1894 wurde das Internats-Gebäude erweitert und ein Risalit an der östlichen Front, im gleichen Stil wie das ältere Gebäude aus dem Jahre 1772, angebaut.

Das zweistöckige Gebäude des Internats der Ursulinerinnen ist ein wertvolles Zeugnis des Varaždiner Rokoko's und ein bedeutendes Werk des Varaždiner Baumeister Jacob Erber.